

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [MACIEJ SZPUNAR]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 10. janvārī¹

Lieta C-516/17

Spiegel Online GmbH
pret
Volker Beck

(*Bundesgerichtshof* (Federālā Augstākā tiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Autortiesības un blakustiesības – Ekskluzīvas reproducēšanas tiesības un tiesības uz izziņošanu sabiedrībai – Transponēšanas valsts tiesībās elastīgums – Ar aktuālu notikumu reportāžām saistīts izņēmums – Pamatota iespēja lūgt atļauju pirms publicēšanas – Atsauces, kas ir pieejamas, izmantojot blakus tekstam norādīto hipersaiti – Ar autora atļauju īpašā veidā publicēts darbs

Ievads

1. Demokrātiskā sabiedrībā nevar tikt par augstu novērtēta vārda brīvības un, it īpaši, plašsaziņas līdzekļu brīvības nozīme. Šādas sabiedrības stūrakmens ir brīva domu apmaiņa un sabiedrības veikta varas kontrole, – tie ir mehānismi, kuros plašsaziņas līdzekļi ir neaizstājami starpnieki.
2. Kopš 1789. gada Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijas pasludināšanas tās 11. pantā vārda brīvība ir atzīta par pamattiesībām. Šīs deklarācijas autori tomēr apzinājās, ka, vieniem īstenojot kādu brīvību, var tikt ierobežota citu personu brīvība. Tādējādi ar 4. pantu viņi ieviesa principu, saskaņā ar kuru “katra cilvēka dabisko tiesību īstenošanai ir tikai tādi ierobežojumi, kas pārējiem sabiedrības locekļiem nodrošina šo pašu tiesību izmantošanu”. Attiecībā uz jautājumu par to, kam ir jāparedz šķirējtiesas noteikumi par šīm brīvībām, šī panta otrajā teikumā ir precizēts, ka “šos ierobežojumus var noteikt tikai likumā”.
3. Šie vienkāršie un dabiskie principi joprojām ir aktuāli. Likuma, kas ir vispārējās gribas izpausme², mērķis ir līdzsvarot dažādas pamattiesības, lai visi gūtu lielāku labumu. Tas tā, kā to skaidri parāda šī lieta, ir arī autortiesību jomā.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Tas arī ir 1789. gada deklarācijas 6. panta piensums.

Atbilstošās tiesību normas

Starptautiskās tiesības

4. Bernē 1886. gada 9. septembrī parakstītās Bernes konvencijas par literatūras un mākslas darbu aizsardzību (Parīzes 1971. gada 24. jūlija akts), redakcijā ar 1979. gada 28. septembra grozījumiem (turpmāk tekstā – “Bernes konvencija”), 9. panta 1. punktā ir nostiprinātas autoru tiesības atļaut viņu darbu reproducēšanu. Bernes konvencijas 9. panta 2. punktā, 10. panta 1. punktā un 10.a panta 2. punktā attiecīgi ir noteikts:

“Savienības [ko veido valstis, kas parakstīja Bernes konvenciju] valstu likumdošanas akti var atļaut šādu darbu reproducēšanu noteiktos īpašos gadījumos, ievērojot noteikumu, ka reproducēšana netraucēs normālu darba izmantošanu un nepamatoti neierobežos autora likumīgās tiesības.

[..]

Ir atļauts izmantot citātus no tāda darba, kas likumīgā kārtā jau padarīts pieejams sabiedrībai, arī citātus no laikrakstu un žurnālu rakstiem, ietverot tos preses apskatā, ar noteikumu, ka tas tiek darīts godīgos nolūkos un tādā apjomā, kādu attaisno šis izmantošanas mērķis.

[..]

Tāpat Savienības valstu likumdošanas akti var paredzēt noteikumus, saskaņā ar kuriem literatūras un mākslas darbus, kas kļuvuši redzami vai dzirdami aktuālo notikumu gaitā, var tādā apjomā, kādu attaisno informatīvi mērķi, reproducēt vai padarīt sabiedrībai pieejamus aktuālo notikumu apskatos ar fotogrāfiskiem vai kinematogrāfiskiem līdzekļiem un, pārraidot vispārējai zināšanai ēterā vai pa vadiem.”

5. *WIPO* līguma par autortiesībām³ 1. panta 4. punktā ir noteikts, ka “līgumslēdzējas puses izpilda Bernes konvencijas 1. līdz 21. panta un pielikuma noteikumus”. Saskaņā ar kopēju deklarāciju attiecībā uz *WIPO* līguma par autortiesībām 1. panta 4. punktu “Bernes konvencijas 9. pantā paredzētās reproducēšanas tiesības un izņēmumus no tām var pilnībā piemērot digitālajā vidē, it īpaši darbu izmantošanai digitālā formātā. Tiek uzskatīts, ka aizsargāta darba uzglabāšana digitālā formātā uz elektroniska datu nesēja ir reproducēšana Bernes konvencijas 9. panta izpratnē”⁴.

Savienības tiesības

6. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā⁵ 2. panta a) punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis paredz ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt tiešu vai netiešu, īslaicīgu vai pastāvīgu reproducēšanu ar jebkādiem līdzekļiem un jebkādā formā, pilnībā vai daļēji:

a) autoriem – attiecībā uz viņu darbiem;

[..].”

³ Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas (*WIPO*) līgums par autortiesībām, kas noslēgts Ženēvā 1996. gada 20. decembrī un stājies spēkā 2002. gada 6. martā (turpmāk tekstā – “*WIPO* līgums par autortiesībām”), kura līgumslēdzēja puse saskaņā ar Padomes Lēmumu 2000/278/EK (2000. gada 16. marts) par *WIPO* Līguma par autortiesībām un *WIPO* Līguma par izpildījumu un fonogrammām apstiprināšanu Eiropas Kopienas vārdā (OV 2000, L 89, 6. lpp.) ir Eiropas Savienība.

⁴ Diplomātiskās konferences, kas pieņēma *WIPO* līgumu par autortiesībām, deklarācija, kas pievienota šim līgumam (minētā līguma 25. pants).

⁵ OV 2001, L 167, 10. lpp.

7. Šīs direktīvas 3. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis autoriem piešķir ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt savu darbu izziņošanu, izmantojot vadus vai neizmantojot tos, tajā skaitā savu darbu publiskošanu tā, lai sabiedrības locekļi tiem var piekļūt no pašu izvēlētas vietas pašu izvēlētā laikā.”

8. Minētās direktīvas 5. panta 3. punkta c) un d) apakšpunktā ir noteikts:

“Dalībvalstis var paredzēt izņēmumus vai ierobežojumus 2. un 3. pantā paredzētajām tiesībām šādos gadījumos:

[..]

- c) preses izziņotu vai publicētu rakstu par aktuālām ekonomikas, politikas vai reliģijas tēmām vai tāda paša rakstura raidījumu vai citu tiesību objektu reproducēšanai, ja attiecīgā izmantošana nav nepārprotami atrunāta, un ja ir norādīts avots, tajā skaitā autors, vai darbu vai citu tiesību objektu izmantošana saistībā ar aktuālu notikumu reportāžām, ciktāl to pamato informācijas sniegšanas mērķis, un ja ir norādīts avots, tajā skaitā autors, ja vien to nav neiespējami izdarīt;
- d) citātiem, piemēram, kritikas vai apskata nolūkā, ar noteikumu, ka tie attiecas uz darbu vai citu tiesību objektu, kas jau ir likumīgi publiskots, ka ir norādīts avots, tajā skaitā autors, ja vien to nav neiespējami izdarīt, un ka to izmantošana notiek saskaņā ar godprātīgu praksi, un ciktāl tas vajadzīgs attiecīgajam mērķim;

[..].”

9. Visbeidzot atbilstoši šīs direktīvas 5. panta 5. punktam:

“Šī panta 1., 2., 3. un 4. punktā paredzētos izņēmumus un ierobežojumus piemēro tikai dažos īpašos gadījumos, kas nav pretrunā ar darba vai cita tiesību objekta parasto izmantošanu un nepamatoti neskar tiesību subjekta likumīgās intereses.”

Vācijas tiesības

10. Direktīva 2001/29 Vācijas tiesībās tika transponēta ar 1965. gada 9. septembra *Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz* (Likums par autortiesībām un blakustiesībām) (turpmāk tekstā – “*UrhG*”). *UrhG* 50. pantā ir noteikts:

“Lai informētu par aktuāliem notikumiem, izmantojot apraidi vai līdzīgus tehniskus līdzekļus, laikrakstos, periodiskajos izdevumos un citās publikācijās vai ar jebkura cita informācijas nesēja palīdzību, kas galvenokārt attiecas uz dienas notikumiem, kā arī filmās ir tiesības reproducēt, izplatīt un izziņot sabiedrībai darbus, kurus var uztvert un redzēt paziņoto notikumu laikā, ciktāl to attaisno sasniedzamais mērķis.”

11. Saskaņā ar *UrhG* 51. pantu:

“Publicēta darba reproducēšana, izplatīšana un izziņošana sabiedrībai, to citējot, ir likumīga, ciktāl lietošanas apjomu pamato īpašs sasniedzamais mērķis. Tostarp ir likumīgi:

- 1. iekļaut neatkarīgā zinātniskā darbā individuālus darbus pēc to publicēšanas, lai izklāstītu to saturu;
- 2. citēt publicēta darba fragmentus neatkarīgā literārā darbā;

3. citēt neatkarīgā skaņdarbā atsevišķus publiskota skaņdarba fragmentus.”

Faktiskie apstākļi, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

12. Prasītājs pirmajā instancē un atbildētājs kasācijas [*Revision*] tiesvedībā pamatlietā (turpmāk tekstā – “atbildētājs”) *Volker Beck* bija Bundestāga (Federālā parlamenta apakšpalāta, Vācija) deputāts laikposmā no 1994. līdz 2017. gadam. Viņš ir uzrakstījis rakstu par jutīgiem un strīdīgiem kriminālpolitikas jautājumiem. Šis raksts tika publicēts rakstu krājumā 1988. gadā. Šajā publikācijā izdevējs mainīja manuskripta nosaukumu un viens tā teikums tika saīsināts. Atbildētājs iesniedza sūdzību izdevējam un nesekmīgi pieprasīja, lai krājuma izdošanas brīdī viņš to norādītu izdevēja piezīmē. Vismaz no 1993. gada atbildētājs pilnībā ir distancējies no šī raksta satura.

13. 2013. gadā attiecīgā raksta manuskripts tika atrasts arhīvos un nosūtīts atbildētājam, kas tolaik kandidēja vēlēšanās, kurām bija jānotiek pēc pāris gadiem. Atbildētājs nosūtīja dokumentu dažādu laikrakstu redakcijām, lai pierādītu, ka krājumā publicētajā rakstā viņa manuskripts bija sagrozīts. Turpretī viņš nepiekrīta tekstu publicēšanai plašsaziņas līdzekļos. Tomēr savā tīmekļvietnē viņš publicēja abas raksta versijas, katrā lappusē ievietojot šādu norādi: “Es distancējos no šī raksta. *Volker Beck*.” Uz krājumā publicētā raksta lappusēm turklāt bija šāda norāde: “Šī teksta [publicēšana] nav autorizēta, un izdevējs to ir sagrozījis, brīvi rediģējot tā virsrakstu un teksta daļas.”

14. Atbildētāja pirmajā instancē un kasācijas sūdzības [*Revision*] iesniedzēja pamatlietā *Spiegel Online GmbH* (turpmāk tekstā – “prasītāja”) pārvalda internetā informācijas portālu *Spiegel Online*. 2013. gada 20. septembrī tā publicēja rakstu, kurā apgalvoja, ka atbildētājs vairākus gadus ir maldinājis sabiedrību, jo 1988. gada izdevumā manuskripta būtiskais saturs nebija sagrozīts. Papildus šim prasītājam rakstam ar hipersaišu palīdzību bija iespējams lejupielādēt atbildētāja manuskripta oriģinālo versiju un krājumā publicēto raksta versiju.

15. Atbildētājs apstrīdēja šo viņa raksta versiju publiskošanu pilnā apjomā prasītājas tīmekļvietnē, uzskatot to par viņa autortiesību aizskārumu. *Landgericht* (Apgabaltiesa, Vācija) apmierināja atbildētāja prasījumus. Prasītājas apelācijas sūdzība arī tika noraidīta. Tādējādi tā iesniedza kasācijas sūdzību [*Revision*] iesniedzējtiesā.

16. Šajos apstākļos *Bundesgerichtshof* (Federālā Augstākā tiesa, Vācija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai atbilstoši Savienības tiesību normām par izņēmumiem no šīm tiesībām vai to ierobežojumiem atbilstoši Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punktam ir pieļaujama transponēšanas brīvība valsts tiesībās?
- 2) Ciktāl, nosakot Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punktā paredzēto izņēmumu no autoru ekskluzīvajām tiesībām uz savu darbu reproducēšanu (Direktīvas 2001/29 2. panta a) punkts) un izziņošanu, ieskaitot publiskošanu (Direktīvas 2001/29 3. panta 1. punkts), vai minēto tiesību ierobežojumu piemērojamību, ir jāņem vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (turpmāk tekstā – “Harta”) paredzētās pamattiesības?
- 3) Vai ar informācijas brīvības ([Hartas] 11. panta 1. punkta otrais teikums) vai preses brīvības ([Hartas] 11. panta 2. punkts) pamattiesībām var tikt attaisnoti tādi izņēmumi no autoru ekskluzīvajām tiesībām uz savu darbu reproducēšanu (Direktīvas 2001/29 2. panta a) punkts) un izziņošanu, ieskaitot publiskošanu (Direktīvas 2001/29 3. panta 1. punkts), vai tādi minēto tiesību ierobežojumi, kas nav Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punktā paredzētie izņēmumi vai ierobežojumi?

- 4) Vai ar autortiesībām aizsargātu darbu publiskošana preses uzņēmuma interneta portālā nav jāuzskata par aktuālu notikumu reportāžām atbilstoši Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkta otrajam gadījumam, saistībā ar kurām nav jāsaņem atļauja, jau tāpēc vien, ka preses uzņēmumam bija iespējams un no viņa varēja tikt sagaidīts, ka tas pirms autora darbu publiskošanas saņems autora atļauju?
- 5) Vai publicēšana nenotiek citēšanas nolūkā atbilstoši Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunktam, ja citēti teksta darbi vai to daļas netiek nesaraucjami iesaistītas jaunajā tekstā – piemēram, izmantojot atkāpes vai zemsvītras piezīmes –, bet gan tiek publicētas internetā, izmantojot saiti, kā līdz ar jauno tekstu patstāvīgi aplūkojams PDF dokuments?
- 6) Vai, atbildot uz jautājumu, kad darbs Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunkta izpratnē jau ir ticis likumīgi publicēts, ir jābalstās uz to, vai šis darbs tā konkrētajā formā jau iepriekš bija publicēts ar autora piekrišanu?”

17. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesā tika iesniegts 2017. gada 25. augustā. Rakstveida apsvērumus iesniedza pamatlietas dalībnieki, Francijas, Portugāles un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Eiropas Komisija. Šie lietas dalībnieki, izņemot Portugāles valdību, bija pārstāvēti 2018. gada 3. jūlija tiesas sēdē.

Vērtējums

18. Iesniedzējtiesa ir uzdevusi sešus prejudiciālus jautājumus gan par Direktīvas 2001/29 tiesību normu interpretāciju, gan – vispārīgāk – par dalībvalstu rīcības brīvību šo tiesību normu transponēšanā un piemērošanā un par to saikni ar pamattiesībām, it īpaši vārda brīvību un plašsaziņas līdzekļu brīvību. Šajos secinājumos es analizēšu šos dažādos jautājumus, tomēr mainīšu kārtību, kādā tos ir uzdevusi iesniedzējtiesa. Vispirms es izskatišu atvasināto tiesību normu interpretāciju un turpinājumā – vispārīgākus jautājumus par pamattiesībām.

Par pirmo prejudiciālo jautājumu

19. Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, cik liela rīcības brīvība ir dalībvalstīm, transponējot savās valsts tiesībās Savienības tiesību normas par autortiesību ierobežojumiem un izņēmumiem no tām.

20. Šis jautājums ir līdzīgs piektajam prejudiciālajam jautājumam, kuru šī tiesa bija uzdevusi lietā *Pelham* u.c.⁶. Savos secinājumos šajā lietā es ierosīnu atbildēt, ka dalībvalstīm, kas var brīvi izvēlēties līdzekļus, ir pienākums savās iekšējās tiesībās garantēt Direktīvas 2001/29 2.–4. pantā minēto ekskluzīvo tiesību aizsardzību, jo šīs tiesības var tikt ierobežotas tikai izņēmumu un ierobežojumu, kas izsmeltoši ir paredzēti šīs direktīvas 5. pantā, piemērošanas ietvaros. Tādējādi īsuma labad es tikai norādīšu uz minētajos secinājumos paustajiem apsvērumiem šajā jautājumā⁷.

21. Tomēr es vēlos pievienot dažas piezīmes attiecībā uz prasītājas argumentiem, kurus tā ir izvirzījusi šajā lietā iesniegtajos apsvērumos.

6 C-476/17, pašaļaik tiek izskatīta Tiesā.

7 Skat. manus secinājumus lietā *Pelham* (C-476/17, EU:C:2018:1002, 71.–79. punkts).

22. Pirmkārt, prasītāja apgalvo, ka dalībvalstu brīvība Savienības autortiesību īstenošanā ir balstīta uz LESD 167. panta 4. punktu. Saskaņā ar šo tiesību normu Eiropas Savienība “ņem vērā kultūras aspektus, jo īpaši, lai respektētu un veicinātu kultūru daudzveidību”. Prasītāja apgalvo, ka dalībvalstīm ir jābūt plašai rīcības brīvībai autortiesību, uz kurām attiecas tiesiskais regulējums kultūras jomā, piemērošanā, lai nodrošinātu to kultūras daudzveidību.

23. Tomēr LESD 167. pants ir vispārīga orientējoša norma, kas reglamentē Savienības iestāžu darbību ar kultūru saistītajās jomās. Šo pantu⁸ Direktīvas 2001/29 12. apsvērumā ir skaidri minējis Savienības likumdevējs, kurš turklāt, manuprāt, ir secinājis pretēji prasītājas norādītajam, proti, ka ar autortiesībām aizsargātiem darbiem ir jāpiešķir pietiekama aizsardzība. Tomēr, pat pieņemot, ka ar politisku dzīvi saistītu rakstu publicēšanai ir piemērojams jēdziens “kultūra” LESD 167. panta izpratnē, šī tiesību norma nevar tikt interpretēta tādējādi, ka dalībvalstīm ar to ir atļauts atkāpties no beznosacījumu pienākumiem, kas izriet no Savienības atvasināto tiesību normām. Ja tiktu sniegta jebkāda cita interpretācija, tiktu noliegta Savienības kompetence saskaņot dalībvalstu tiesības jebkurā ar kultūru saistītā jomā, piemēram, autortiesības, audiovizuālos pakalpojumus, mākslas darbu tirgus utt. Tas ir attiecināms arī uz prasītājas argumentu, saskaņā ar kuru Vācijas tiesībās vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvībai piešķirtais nozīmīgums esot šīs dalībvalsts kultūras īpatnība.

24. Tādējādi, lai arī dalībvalstīm ir rīcības brīvība Direktīvas 2001/29 transponēšanā, tā ir ierobežota ar pienākumiem, kas izriet no šīs direktīvas imperatīvajām tiesību normām.

25. Otrkārt, prasītāja apgalvo, ka atbildētāja rīcības mērķis pamattiesvedībā bija aizsargāt nevis savas mantiskās autortiesības, bet morālās tiesības, pat savas personīgās tiesības. Šajā ziņā ir jākonstatē, ka šī tiesvedība attiecas uz prasītājas veikto atbildētāja darba reproducēšanu un izziņošanu sabiedrībai un tām neapstrīdami ir piemērojama Direktīva 2001/29. Jautājumu par līdzību starp šo lietu un lietu *Funke Medien NRW*⁹ es aplūkošu turpinājumā – daļā par saistību starp autortiesībām un pamattiesībām¹⁰.

26. Tādējādi prasītājas argumenti neietekmē manus secinājumus par dalībvalstu rīcības brīvību Direktīvas 2001/29 transponēšanā.

Par ceturto prejudiciālo jautājumu

27. Ar savu ceturto prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunktā paredzētais izņēmums saistībā ar aktuālu notikumu reportāžām valsts tiesībās var tikt attiecināts tikai uz gadījumiem, kuros darba lietotājam nevar tikt pamatoti prasīts lūgt šī darba autora atļauju. Saskaņā ar lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iekļauto informāciju šāds izņēmuma ierobežojums Vācijas tiesībās izriet no iesniedzējtiesas judikatūras.

28. Man nešķiet, ka šis izņēmuma ierobežojums var radīt problēmu no tā saderības ar minēto Direktīvas 2001/29 tiesību normu viedokļa. Proti, no šī izņēmuma *ratio legis* izriet, ka ir ļoti grūti, pat neiespējami, sagatavot aktuālu notikumu reportāžas, nereproducējot un neizziņojot sabiedrībai ar autortiesībām aizsargātu darbu. Tas tā ir it īpaši divās situācijās. Pirmā situācija rodas tad, kad attiecīgajam darbam tiek veltīts notikums, piemēram, mākslas darbu izstādes atklāšana vai koncerts. Reportāža par šādu notikumu un līdz ar to sabiedrībai sniegtā informācija par šo notikumu būtu ļoti nepilnīga, ja nebūtu iespējams izziņot vismaz to darbu fragmentus, kas ir atspoguļotā notikuma centrā. Otrā situācija rodas tad, kad notikuma laikā darbu var redzēt vai dzirdēt nejauši. Bieži vien tiek minēts piemērs, kad oficiālā pasākumā tiek atskaņota mūzika. Tādējādi tiesību brīvi reproducēt un izziņot darbu piešķiršana aktuālu notikumu reportāžas autoram šādās situācijās ir pamatota, jo, tā kā runa ir

⁸ Precīzāk, agrākā tiesību norma, proti, EKL 151. pants.

⁹ Lieta C-469/17, kas pašlaik tiek izskatīta Tiesā.

¹⁰ It īpaši skat. šo secinājumu 69. un 70. punktu.

par aktuālu notikumu, nebūtu saprātīgi – kaut vai laika trūkuma dēļ – prasīt, lai viņš lūgtu atļauju attiecīgā darba autoram. Turklāt pēdējais minētais, īstenojot savas ekskluzīvās tiesības, tikpat labi varētu atteikties piešķirt savu atļauju, un tādējādi netiktu ievērotas sabiedrības tiesības tikt informētai par attiecīgo notikumu.

29. Tomēr, kā ir skaidri noteikts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunktā, izņēmums saistībā ar aktuālu notikumu reportāžām ir piemērojams, “ciktāl to pamato informācijas sniegšanas mērķis”. Šis ierobežojums, manuprāt, attiecas ne tikai uz atļautas reproducēšanas un izziņošanas apjomu, bet arī situācijām, kurās ir piemērojams izņēmums, proti, situācijās, kurās nevar tikt pamatoti pieprasīts, lai aktuālu notikumu reportāžas autors lūgtu minētajā reportāžā reproducētā un izziņotā darba autora atļauju. Tādējādi, manuprāt, Vācijas tiesībās paredzētais attiecīgā izņēmuma ierobežojums ne tikai nav pretrunā attiecīgajai Direktīvas 2001/29 tiesību normai, bet tas arī atbilst šī izņēmuma mērķim.

30. Turpretī iemesls, kura dēļ šis izņēmums, manuprāt, nav piemērojams tādos gadījumos kā šajā lietā aplūkotais, ir meklējams citviet.

31. Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunktā ir pārņemts Bernes konvencijas 10.a panta saturs¹¹. Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkta otrajā daļā ir pārņemts Bernes konvencijas 10.a panta 2. punkta saturs¹². Tādējādi tā ir jāinterpretē saskaņā ar šo Bernes konvencijas tiesību normu, jo Eiropas Savienības pienākums, kā Tiesai jau ir bijusi iespēja par to lemt, ir pildīt šo konvenciju¹³.

32. Taču Bernes konvencijas 10.a panta 2. punkts ir formulēts daudz precīzāk nekā analizētā Direktīvas 2001/29 tiesību norma.

33. Proti, konvencijas noteikums attiecas tikai uz gadījumiem, kuros aktuālu notikumu reportāžas tiek izziņotas ar skaņas un vizuālo līdzekļu palīdzību (fotogrāfija, radio, televīzija, kinematogrāfija). Tādējādi, ciktāl to pamato informēšanas vajadzības, drīkst reproducēt darbus, kurus var *redzēt vai dzirdēt* notikumos, par kuriem ir sagatavotas reportāžas¹⁴.

34. Pretēji tam, ko apgalvo iesniedzējtiesa, es uzskatu, ka, interpretējot šo izņēmumu atbilstoši Bernes konvencijai, tas nevar tikt piemērots tādā situācijā kā pamatlietā aplūkotā. Šis tiesas skatījumā pamatlietā aplūkotais notikums ir atbildētāja konfrontācija ar arhīvā atrasto viņa manuskriptu, kā arī viņa reakcija uz šo faktu. Tādējādi šajā notikumā esot bijis iespējams redzēt šo manuskriptu, [jo] to publicēja gan prasītāja, gan pats atbildētājs savā tīmekļvietnē. Es nepiekrītu šim vērtējumam.

35. Pamatlietā aplūkotā reportāža ir sniegta kā rakstveida teksts, proti, izmantojot valodas transkripcijas sistēmu, kas ietver grafiskus simbolus. Lai arī teksts visbiežāk tiek uztverts vizuāli, šādi pārraidītas informācijas uztveršanai ir nepieciešams garīgs šo simbolu atkodēšanas process. Tādējādi atšķirībā no tīri vizuālas informācijas nepietiek tikai redzēt tekstu, – tas ir jāizlasa.

11 No Priekšlikuma Direktīvai 2001/29, ar ko Komisija iepazīstināja 1998. gada 21. janvārī (COM(97) 628, galīgā redakcija), pamatojuma izriet, ka tā bija likumdevēja griba. Šajā pamatojumā it īpaši ir norādīts, ka Bernes konvencija garantē autoriem reproducēšanas tiesības, ka saskaņā ar kopīgu deklarāciju *WIPO* līguma par autortiesībām 1. panta 4. punktā šīs tiesības ir pilnīgi piemērojamas attiecībā uz digitālo vidi un minēto reproducēšanas tiesību ierobežojumiem un ka izņēmumiem no tām ir jābūt saderīgiem ar šajā konvencijā noteiktajiem aizsardzības standartiem (skat. Komisijas priekšlikuma pamatojumu, 14. un 15. lpp.). Skat. arī Direktīvas 2001/29 44. apsvēruma pirmo teikumu.

12 Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkta pirmajā daļā ir pārņemts Bernes konvencijas 10.a panta 1. punkts, kas attiecas uz rakstu par aktuāliem notikumiem vai tāda paša veida raidījumu reproducēšanu. Šis izņēmums šajā lietā nav apšaubīts.

13 Visbeidzot, skat. spriedumu, 2018. gada 13. novembris, *Levola Hengelo* (C-310/17, EU:C:2018:899, 38. punkts).

14 Šis precizējums, ka tiem ir jābūt notikuma laikā dzirdētiem vai redzētiem darbiem, ir atrodams arī *UrhG* 50. pantā, ar kuru Vācijas tiesībās ir ieviests izņēmums saistībā ar aktuālu notikumu reportāžām.

36. Tas pats ir attiecināms arī uz šajā reportāžā reproducētu darbu – šajā gadījumā atbildētāja rakstu. Prasītājas mērķis, reproducējot un izziņojot šo rakstu, bija ne tikai aprakstīt šīs reportāžas priekšmetu, bet arī pierādīt, ka divas attiecīgā raksta versijas – manuskripts un krājumā publicētais raksts – būtībā bija identiskas un ka tādējādi krājumā publicētajā versijā paustās atbildētāja atziņas nebija sagrozītas. Lai to pierādītu, nepietiek, ka reportāžas lasītājs redz rakstu, – viņam ir jāizlasa abas versijas, pretējā gadījumā reproducēšanas mērķis¹⁵ netiktu sasniegts. Tādējādi nepietiek ar to, ka darbs, kuram ir veltīta attiecīgā reportāža, būtu dzirdams un redzams aktuāla notikuma laikā. Šajā lietā minētās reportāžas lasītājam bija jāveic papildu analīze. Taču uz šādu papildu analīzi vairs nav attiecināms izņēmums saistībā ar aktuālu notikumu reportāžām, kas ir paredzēts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunktā, interpretējot to kopsakarā ar Bernes konvencijas 10.a panta 2. punktu.

37. Tādēļ es ierosinu uz ceturto prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā pantā paredzētais izņēmums nav piemērojams literāra darba izmantošanai aktuāla notikuma reportāžā, ja šīs izmantošanas mērķa sasniegšanai šis darbs ir jāizlasa pilnībā vai daļēji.

38. Sākumā man ir jāuzsver, ka šī interpretācija neietekmē sabiedrības tiesības saņemt attiecīgajā reportāžā ietvertu informāciju. Lai arī šāda izmantošana nav vērtējama kā likumīga izmantošana iepriekš minētās tiesību normas izpratnē, tā var tikt vērtēta kā citāts, uz kuru attiecas izņēmums no autora ekskluzīvajām tiesībām, kas ir paredzēts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunktā. Šis apsvērumus liek izskatīt piekto un sesto prejudiciālo jautājumu.

Par piekto prejudiciālo jautājumu

39. Ar savu piekto prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda ar autortiesībām aizsargāta darba publiskošanai internetā kā PDF dokuments, kas ar hipersaiti ir saistīts ar rakstu presē, bet ir patstāvīgi aplūkojams, ir piemērojams šajā tiesību normā paredzētais izņēmums saistībā ar citātu.

40. Proti, izskatāmajā lietā atbildētāja raksts netika nenošķirami iekļauts rakstā, kuru prasītāja publicēja savā tīmekļvietnē, bet tika publiskots minētajā tīmekļvietnē kā patstāvīgs dokuments un saikne ar šo prasītājas rakstu tika nodrošināta, izvietojot hipersaites. Iesniedzējtiesas šaubu pamatā ir šis netradicionālais citēšanas veids.

41. Izņēmums saistībā ar citēšanu ir viens no izplatītākajiem izņēmumiem no autortiesībām¹⁶. Ilgu laiku tika uzskatīts, ka tas ir piemērojams tikai literāriem darbiem¹⁷. Šādos darbos citātus parasti apzīmē ar tipogrāfiskiem līdzekļiem – pēdiņām, slīprakstu, no pamatteksta atšķirīgām rakstzīmēm, zemsvītras piezīmēm utt.

42. Pašlaik, šķiet, nav izslēgts, ka citāts var tikt attiecināts uz citām darbu kategorijām, tostarp ne tikai muzikāliem un kinematogrāfijas darbiem, bet arī vizuālās mākslas darbiem¹⁸. Šajos gadījumos parasti ir jāpielāgo citātu iekļaušanas metodes darbā, kurā tie tiek citēti, un to identificēšana.

15 Proti, informācijas sniegšanas mērķis atbilstoši Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkta un Bernes konvencijas 10.a panta 2. punkta formulējumam.

16 *Charles Nodier* jau 1812. gadā *Questions de littérature légale* norādīja, ka “no visiem iespējamiem aizguvumiem no autora ir attaisnojams tikai citāts [...]”. (Es citēju no: Pollaud-Dulian, F., *Le Droit d’auteur*, Economica, Parīze, 2014, 852. lpp.).

17 Bernes konvencijas 10. pantā, tā redakcijā, kas izriet no 1948. gada Briseles konvencijas, bija noteikts: “Visās Savienības valstīs ir atļauti īsi laikrakstu un periodisko izdevumu rakstu citāti, pat preses apskatu formā.”

18 Šķiet, ka Tiesa netieši ir atzinusi izņēmumu attiecībā uz citēšanu saistībā ar fotogrāfijas darbiem (skat. spriedumu, 2011. gada 1. decembris, *Painer*, C-145/10, EU:C:2011:798, 122. un 123. punkts).

43. Tā tas, manuprāt, ir arī attiecībā uz citātu iekļaušanu literāros darbos. Mūsdienu tehnoloģijas, tostarp internets, dod iespēju dažādos veidos savstarpēji sasaistīt tekstus, piemēram, izvietojot hipersaites. Neapšaubāmi, ka ir jāsauglabā cieša saikne starp citātu un darbu, kurā tas ir minēts. Tā kā interneta mājaslapu uzbūve var ļoti atšķirties, iespējams, būtu jāvērtē katrs konkrēts gadījums. Piemēram, tā sauktā *framing* metode ļauj iekļaut saturu tādējādi, ka interneta lapas lietotājam rodas iespaids, ka šis saturs atrodas tieši šajā lapā, lai gan no tehniskā skatupunkta runa ir par hipersaiti. Tomēr man nešķiet, ka sākotnēji būtu jāizslēdz citēšana ar hipersaišu palīdzību¹⁹.

44. Savukārt es uzskatu, ka šajā lietā problēma ir saistīta ar konkrēto veidu, kādā prasītāja reproducēja un publicēja atbildētāja rakstu. Saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegto informāciju šis raksts tika publicēts prasītājas tīmekļvietnē pilnā apjomā kā PDF dokumenti, kas bija aplūkojami un lejupielādējami neatkarīgi no pamatteksta, kurā bija aprakstīts attiecīgais notikums. Hipersaites uz šiem dokumentiem bija izvietotas ne tikai mājas lapā, kurā atradās minētais pamatteksts, bet arī prasītājas galvenajā tīmekļvietnes lapā. Taču man šķiet, ka šāda publiskošana (un reproducēšana, kas ir notikusi pirms tam) pārsniedz to, kas ir atļauts ar izņēmumu attiecībā uz citēšanu.

45. Šķiet, ka judikatūrā ir dažādi viedokļi par iespēju citēt darbu pilnā apjomā²⁰. Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunktā nav precizēts, kāds ir atļautais citāta apjoms. Tiesa, šķiet, ir pieļāvusi fotogrāfiska darba citēšanu pilnā apjomā²¹, lai arī tā citātu ir aprakstījusi kā darba “fragmentu reproducēšanu”²². Bernes konvencijā sākotnējais ierobežojošais formulējums “īsi citāti”²³ tika svītrots un aizstāts ar vispārēju prasību, ka citāti ir jāizmanto, “ciktāl tas vajadzīgs attiecīgajam mērķim”. Līdzīgs formulējums tika iekļauts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunktā. Tādējādi principā, šķiet, ir atļauts citēt darbu pilnībā, ja vien to attaisno sasniedzamais mērķis.

46. Savukārt judikatūrā ir vienprātība par to, ka citātam nav jākonkurē ar oriģināldarbu, atbrīvojot lietotāju no nepieciešamības atsaukties uz to²⁴. Proti, šāds citāts, kas aizstāj oriģināldarbu, ļautu neievērot autora ekskluzīvās prerogativas attiecībā uz viņa darbu, iztukšojot to saturu. Tādējādi citētā darba autoram tiktu liegtas būtiskas tiesības, kas viņam ir piešķirtas kā autoram, savukārt šīs tiesības viņa vietā varētu izmantot tā darba autors, kurā ir citēts viņa darbs.

47. Manuprāt, tā tas tieši ir gadījumā, kad literārais darbs, žanrs, kurā darba uztverei būtisks elements ir nevis forma, bet saturs, tiek publiskots tīmekļvietnē kā patstāvīgi pieejams un lejupielādējams dokuments. Formāli šāds dokuments var tikt uzskatīts par citātu un sasaistīts ar citāta autora tekstu, piemēram, ievietojot hipersaiti. Tomēr minētais dokuments *de facto* tiek izmantots neatkarīgi no šī teksta, un tīmekļvietnes lietotāji to var izmantot neatkarīgi no citāta autora, tādējādi viņiem tiek nodrošināta neatļauta piekļuve oriģināldarbam, un līdz ar to viņi tiek atbrīvoti no nepieciešamības iepazīties ar oriģināldarbu.

19 Protams, es šeit runāju par saitēm uz saturu, kuru ir publicējusi persona, kas atsauca uz izņēmumu saistībā ar citēšanu. Saites, kas aizved uz citām interneta mājaslapām, kurās sabiedrībai ir likumīgi izziņoti ar autortiesībām aizsargāti darbi, nav ne reproducēšana, ne izziņošana sabiedrībai, un tādējādi tām nav jāpiemēro izņēmums no ekskluzīvajām tiesībām (skat. spriedumu, 2014. gada 13. februāris, *Svensson* u.c., C-466/12, EU:C:2014:76, rezolutīvā daļa).

20 Tostarp skat., piemēram, Barta, J., Markiewicz, R., *Prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varšava, 2016, 236. un 237. lpp.; Pollaud-Dulian, F., *Le Droit d'auteur*, Economica, Parīze, 2014, 855. lpp.; kā arī Stanisławska-Kloc, S., “Zasady wykorzystywania cudzych utworów: prawo autorskie i dobre obyczaje (etyka cytatu)”, *Diametros*, Nr. 19/2009, 160.–184. lpp., it īpaši 168. lpp.

21 Spriedums, 2011. gada 1. decembris, *Painer* (C-145/10, EU:C:2011:798, 122. un 123. punkts). Skat. arī ģenerāladvokātes V. Trstenjakas [V. Trstenjak] secinājumus minētajā lietā (C-145/10, EU:C:2011:239, 212. punkts).

22 Spriedums, 2011. gada 1. decembris, *Painer* (C-145/10, EU:C:2011:798, 135. punkts).

23 Skat. šo secinājumu 17. zemsvītras piezīmi.

24 It īpaši skat. Barta, J., Markiewicz, R., *Prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varšava, 2016, 239. lpp.; Pollaud-Dulian, F., *Le Droit d'auteur*, Economica, Parīze, 2014, 851. lpp.; Preussner-Zamorska, J., Marcinkowska, J., no: Barta, J. (red.), *Prawo autorskie*, C.H. Beck, Varšava, 2013, 565. lpp.; kā arī Vivant, M., Bruguère, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Parīze, 2016, 572. lpp.

48. Tādējādi es uzskatu, ka izņēmums attiecībā uz citēšanu var attaisnot citu autoru darbu izmantošanu dažādā apjomā, izmantojot dažādus tehniskus līdzekļus. Tomēr izmantošanas apjoma un izmantoto tehnisko līdzekļu vienlaicīga izmantošana var izraisīt šī izņēmuma robežu neievērošanu. It īpaši izņēmums attiecībā uz citēšanu nevar tikt piemērots situācijās, kurās darbs bez autora atļaujas tiek publiskots tīmekļvietnē pilnā apjomā kā patstāvīgi pieejams un lejupielādējams dokuments.

49. Pretēji tam, ko savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir norādījusi iesniedzējtiesa, es uzskatu, ka šī lieta attiecas nevis uz citētā darba neatkarīgas izmantošanas reāla riska novērtējumu, bet uz jēdziena “citēšana” definīciju²⁵. Taču vismaz literāro darbu gadījumā jebkāda darba kā neatkarīga dokumenta publiskošana pilnā apjomā internetā atbrīvo lasītāju no nepieciešamības iepazīties ar oriģināldarbu un tādējādi tiek pārsniegtas šī izņēmuma robežas, tāpēc tā turpmākas izmantošanas reālie riski vairs nav jāanalizē.

50. Ja tiktu pieņemts, ka citāts varētu aizstāt oriģināldarbu, tas būtu pretrunā “pārbaudes trīs posmos” prasībām, kas ir paredzētas gan Bernes konvencijas 9. panta 2. punktā²⁶, gan Direktīvas 2001/29 5. panta 5. punktā, saskaņā ar kuru izņēmumi no autortiesībām nedrīkst ietekmēt darba parasto izmantošanu, ne autora likumīgās intereses, turklāt šie nosacījumi ir jāizpilda kumulatīvi. Taču citāts, kas atbrīvo lietotāju no nepieciešamības iepazīties ar oriģināldarbu, to aizstājot, noteikti ietekmē tā parasto izmantošanu.

51. Šo secinājumu neatspēko prasītājas apgalvojums, saskaņā ar kuru atbildētājs nebija paredzējis attiecīgā raksta ekonomisku izmantošanu, jo viņš esot vērsies pret izziņošanu sabiedrībai tikai viena motīva vadīts – aizsargāt savas personīgās intereses. Proti, šis secinājums attiecas ne tikai uz izņēmuma attiecībā uz citēšanu piemērošanu šajā lietā, bet arī uz normatīviem ierobežojumiem, kas Savienībās tiesībās ir noteikti šim izņēmumam. Taču šie ierobežojumi nav atkarīgi no tā, vai konkrētajā gadījumā autors izmanto savu darbu vai ir paredzējis to izmantot. Pietiek ar to, ka izmantošana izņēmuma ietvaros, iespējams, ietekmē šo izmantošanu, lai attiecīgā izņēmuma interpretācija neizturētu Direktīvas 2001/29 5. panta 5. punktā paredzēto pārbaudi trīs posmos.

52. Tādējādi uz piekto prejudiciālo jautājumu es ierosinu atbildēt, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī tiesību norma nav piemērojama situācijās, kurās darbs bez autora atļaujas tiek publiskots tīmekļvietnē pilnā apjomā kā neatkarīgi pieejams un lejupielādējams dokuments, atbrīvojot lietotāju no nepieciešamības iepazīties ar oriģināldarbu.

Par sesto prejudiciālo jautājumu

53. Ar savu sesto prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, kā konkrētajos lietas apstākļos ir jāinterpretē Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunktā iekļautais nosacījums, saskaņā ar kuru var tikt citēts tikai likumīgi publiskots darbs.

54. Tā kā šajā lietā uz piekto prejudiciālo jautājumu esmu ierosinājis atbildēt, ka šī izņēmuma piemērošana ir izslēgta, sestais jautājums ir hipotētisks. Tomēr es izteikšu pāris piezīmes šajā jautājumā gadījumam, ja Tiesa nepiekrīstu manam vērtējumam attiecībā uz piekto prejudiciālo jautājumu.

55. Prasība, ka var tikt citēts tikai jau likumīgi publiskots darbs, parasti ir pieļauta autortiesību jomā, un it īpaši tā ir paredzēta Bernes konvencijas 10. panta 1. punktā. Šis prasības mērķis ir aizsargāt autora morālās tiesības, it īpaši izpaušanas tiesības, saskaņā ar kurām autors lemj par sava darba pirmo izziņošanu sabiedrībai vai tā publiskošanu. Šī pirmā publiskošana var tikt veikta ar autora piekrišanu vai saskaņā ar likumīgu licenci. Turklāt Tiesa arī ir skaidri pieļāvusi izziņošanu saistībā ar izņēmumu,

²⁵ Šis jēdziens ir jāinterpretē kā autonomas Savienības tiesību jēdziens (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 3. septembris, *Deckmyn* un *Vrijheidsfonds*, C-201/13, EU:C:2014:2132, 14.–17. punkts).

²⁶ Pārņemts no *WIPO* līguma par autortiesībām 10. panta.

proti, to, kas ir paredzēts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta e) apakšpunktā²⁷. Šis risinājums man nešķiet acīmredzams, jo Direktīvas 2001/29 5. panta 1.–3. punktā paredzētie izņēmumi atceļ autora mantiskās tiesības un principā tiem nebūtu jāskar viņa morālās tiesības. Katrā ziņā šī pirmā publiskošana acīmredzami nevar izrietēt no citēšanas.

56. No lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iekļautās informācijas izriet, ka viena no pamatlietā aplūkotā atbildētāja raksta versijām tika publicēta 1988. gadā iznākušajā krājumā, vēlāk – pēc manuskripta atrašanas arhīvā – abas raksta versijas tika publicētas atbildētāja tīmekļvietnē. Tādējādi šķiet, ka brīdī, kad šis raksts tika publicēts prasītājas tīmekļvietnē, tas jau bija likumīgi publiskots, bet tas būtu jāpārbauda iesniedzējtiesai.

57. Vienīgā problēma varētu rasties saistībā ar apstākli, ka publikācijā krājumā atbildētāja domas, iespējams, tika sagrozītas, jo publikācija viņa paša tīmekļvietnē tika papildināta ar norādi par viņa distancēšanos no raksta, savukārt prasītāja šo distancēšanos nebija minējusi. Tāpēc tas varētu būt atbildētāja morālo tiesību, it īpaši viņa tiesību uz viņa darba respektēšanu, aizskārums. Tomēr, tā kā Direktīvas 2001/29 tiesību normas neattiecas uz morālajām tiesībām, šis jautājums ir jāvērtē tikai valsts tiesām atbilstoši dalībvalstu tiesībām.

58. Ja Tiesa nepiekrītu manis ierosinātajai atbildei uz piekto prejudiciālo jautājumu, uz sesto prejudiciālo jautājumu es ieteiktu atbildēt, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka citētajam darbam jau ir jābūt publiskotam ar autora piekrišanu vai saskaņā ar likumīgi izsniegtu licenci, un tas ir jāpārbauda valsts tiesām.

Par otro un trešo prejudiciālo jautājumu

59. No atbildēm, kuras es ierosinu sniegt uz ceturto un piekto prejudiciālo jautājumu, izriet, ka tādai darba izmantošanai kā prasītājas veiktā attiecīgā atbildētāja pamatlietā raksta izmantošana nav piemērojami iesniedzējtiesas minētie izņēmumi no autortiesību ekskluzīvajām tiesībām, kas ir paredzēti Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) un d) apakšpunktā. Tomēr iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot arī, vai šo izmantošanu var attaisnot apsvērumi, kas ir balstīti uz prasītājas pamattiesību, it īpaši Hartas 11. panta 1. punktā garantētās vārda brīvības un šī panta 2. punktā minētās plašsaziņas līdzekļu brīvības, ievērošanu. Otro un trešo jautājumu es ierosinu izskatīt kopā.

60. Ar savu otro un trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai vārda brīvība un plašsaziņas līdzekļu brīvība ir ierobežojums, vai tās pamato izņēmumu no autora ekskluzīvo tiesību atļaut vai aizliegt darba reproducēšanu un izziņošanu sabiedrībai vai to aizskārums gadījumā, ja to publisko preses struktūra saistībā ar debatēm par vispārējo interešu jautājumiem.

61. Šie jautājumi ir identiski otrajam un trešajam prejudiciālajam jautājumam, kurus šī iesniedzējtiesa ir uzdevusi lietā *Funke Medien NRW*²⁸, un būtībā tie ir līdzīgi arī šīs pašas tiesas lietā *Pelham* u.c.²⁹ uzdotajam sestajam prejudiciālajam jautājumam.

62. Savos secinājumos lietā *Pelham* u.c. es būtībā ierosināju atbildēt, ka, tā kā autortiesības jau ietver ierobežojumus un izņēmumus, kas paredzēti, lai līdzsvarotu ekskluzīvās autora tiesības ar pamattiesībām, it īpaši ar vārda brīvību, parasti ir jāievēro likumdevēja izdarītās izvēles šajā ziņā. No šīm izvēlēm izriet līdzsvarošana starp darba izmantotāju pamattiesībām un autoru un blakustiesību

²⁷ Izmantošana sabiedrības drošības nolūkos vai izmantošana, lai nodrošinātu administratīvo, parlamentāro vai tiesas procedūru pareizu norisi. Skat. spriedumu, 2011. gada 1. decembris, *Painer* (C-145/10, EU:C:2011:798, 143. un 144. punkts).

²⁸ Lieta C-469/17, kas pašlaik tiek izskatīta Tiesā.

²⁹ C-476/17, pašlaik tiek izskatīta Tiesā. Šī lieta attiecas uz humanitāro zinātņu brīvību, kas ir nostiprināta Hartas 13. pantā. Tomēr šī brīvība ir tikai viena no vārda brīvības izpausmēm.

īpašnieku tiesībām, kas arī tiek aizsargātas kā pamattiesības, proti, intelektuālā īpašuma tiesības, kas ir nostiprinātas Hartas 17. pantā, kura 2. punktā ir skaidri minēts intelektuālais īpašums. Šis līdzsvarošanas pamatā ir likumdevēja rīcības brīvība, savukārt tiesai ir jāiesaistās tikai pamattiesību būtības pārkāpuma gadījumā³⁰.

63. Piebildešu, ka ar trešajā prejudiciālajā jautājumā pausto domu, ka Savienības autortiesības tiesas ceļā var tikt papildinātas ar izņēmumiem, kas nav paredzēti Direktīvas 2001/29 5. pantā un kas ir pamatoti ar apsvērumiem par vārda brīvību, manuprāt, tiktu apšaubīta šo tiesību efektivitāte un ar minēto direktīvu veiktā saskaņošana. Proti, ja tiktu piešķirtas šādas pilnvaras, Savienības tiesībās tiktu ieviests sava veida “*fair use* noteikums”, jo praktiski jebkura darbu izmantošana, ar ko tiek aizskartas autortiesības, tā vai citādi var tikt pamatota ar vārda brīvību³¹. Tādējādi ar autortiesībām faktiski piešķirtā aizsardzība būtu atkarīga no katras dalībvalsts tiesas jutīguma pret vārda brīvību, pārvēršot jebkuras saskaņošanas centienus par neīstenojamu vēlmi³².

64. Šī argumentācija, manuprāt, ir pilnībā piemērojama izskatāmajā lietā.

65. Šo secinājumu ievadā es jau uzsvēru vārda brīvības un plašsaziņas līdzekļu brīvības nozīmīgumu demokrātiskā sabiedrībā, tāpēc tagad es no tā atturēšos. Tomēr šīs brīvības, tāpat kā pamattiesības, kā tas skaidri izriet no Hartas 52. panta 1. punkta, kā arī no Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “ECPAK”) 10. panta 2. punkta, kurā ir paredzēti pamattiesību ierobežojumi un šo ierobežojumu piemērošanas nosacījumi, nav ne absolūtas, ne neierobežotas. Autortiesības var būt viens no šiem vārda brīvības ierobežojumiem³³, un šī brīvība principā nav pārāka pār autortiesībām, izņemot autortiesībās paredzētos ierobežojumus un izņēmumus.

66. Tādējādi uz prasītājas izvirzīto argumentu, saskaņā ar kuru saistībā ar vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvību būtiski ir noskaidrot, kas kontrolē informāciju, ja attiecīgā informācija ir ar autortiesībām aizsargāts darbs, ir jāatbild, ka autors kontrolē tās izpaušanu un apriti, neskarot iepriekš minētos ierobežojumus un izņēmumus.

67. Tā ir taisnība, ka pamatlietā aplūkotā situācija ir īpaša, ciktāl attiecīgā darba autors ir politiķis, pats darbs ir viņa domu par vispārējo interešu jautājumu izpaušme un šī darba strīdīgā izziņošana sabiedrībai ir notikusi debašu laikā pirms parlamenta vēlēšanām. Tādējādi varētu uzdot jautājumu, vai šajā lietā aplūkotais gadījums nav analogisks situācijai, kas tika izskatīta lietā *Funke Medien NRW*³⁴, kurā es ierosināju uzskatīt, ka Vācijas valsts autortiesības neattiecināma no tām izrietošo vārda brīvības pārkāpumu.

68. Tomēr es uzskatu, ka šīs lietas apstākļos nevar tikt rasts analogisks risinājums.

69. Pirmkārt, lietas *Funke Medien NRW*³⁵ īpatnība ir apstākļi, ka attiecīgais darbs ir konfidenciāli periodiski militāri ziņojumi tikai par faktiskiem apstākļiem³⁶ un ka Vācijas valsts, kurai ir autortiesības uz šiem ziņojumiem, nolēma aizstāt šo dokumentu kā konfidenciālas informācijas aizsardzību ar aizsardzību, kas izriet no autortiesībām. Valsts nevar atsaukties uz pamattiesībām, lai pamatotu savas autortiesības, jo pamattiesības ir tikai privātpersonām.

30 Skat. manus secinājumus lietā *Pelham* (C-476/17, EU:C:2018:1002, 90.–99. punkts).

31 Pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas domām, no vārda brīvības, piemēram, izriet datņu pieejamība vienādranga tīklā (skat. ECT spriedumu, 2013. gada 19. februāris, *Neij un Sunde Kolmisoppi* pret Zviedriju, CE:ECHR:2013:0219DEC004039712).

32 A. Lucas izteiciens no Lucas, A., Ginsburg, J.C., “Droit d’auteur, liberté d’expression et libre accès à l’information (étude comparée de droit américain et européen)”, *Revue internationale du droit d’auteur*, 249. sēj. (2016), 4.–153. lpp., 25. lpp.

33 Skat. ECT, 2013. gada 10. janvāris, *Ashby Donald* u.c. pret Franciju (CE:ECHR:2013:0110JUD003676908, 36. punkts).

34 Lieta C-469/17, kas pašlaik tiek izskatīta Tiesā.

35 Lieta C-469/17, kas pašlaik tiek izskatīta Tiesā.

36 Attiecībā uz tiem netika pierādīts, ka tiem tika piešķirta aizsardzība ar autortiesībām (skat. manus secinājumus lietā *Funke Medien NRW*, C-469/17, EU:C:2018:870, 20. punkts).

70. Izskatāmajā lietā attiecīgā raksta būtība no autortiesību viedokļa nav apstrīdēta un autortiesību īpašnieks ir fiziska persona. Taču šādai personai, atšķirībā no valsts, nav tādu instrumentu kā iespēja klasificēt dokumentu kā konfidenciālu un tādējādi ierobežot likumīgu piekļuvi tam. Fiziskai personai autortiesības ir galvenais, ja ne vienīgais savas intelektuālās jaunrades aizsardzības līdzeklis. Turklāt šim autoram, kas ir fiziska persona, ir pamattiesības uz īpašumu, kā arī citas pamattiesības, kas ir aizsargātas tāpat kā iespējamo viņa darba izmantotāju vārda brīvība. Tādējādi šis vārda brīvības ierobežojums, kas izriet no attiecīgā autora ekskluzīvajām prerogatīvām, ir likumīgs, ciktāl tā pamatā ir citu personu pamattiesību aizsardzība. Tāpēc ir jālīdzsvaro šīs dažādās pamattiesības, un šo līdzsvarošanu principā ir veicis likumdevējs, paredzot tiesību normas, kas reglamentē autortiesības.

71. Otrkārt, tā ir taisnība, ka atbildētājam, pildot vēlētu amatu, ir jāievēro īpaši stingras prasības attiecībā uz viņa publiskās darbības kontroli, ko veic plašsaziņas līdzekļi. Konkrētos apstākļos šī kontrole, iespējams, varētu pamatot atbildētāja raksta izziņošanu sabiedrībai bez viņa atļaujas, piemēram, ja viņš mēģinātu slēpt tā saturu³⁷.

72. Tomēr izskatāmajā lietā atbildētājs ir rīkojies pārrēdzami, publicējot savā tīmekļvietnē divas sava raksta versijas un tādējādi dodot iespēju ikvienam spriest par to, cik būtiskas bija atšķirības starp šīm divām versijām. Turklāt šī publicēšana atbildētāja tīmekļvietnē atviegloja prasītājas uzdevumu, – viņa būtu varējusi sasniegt savu informēšanas mērķi, izmantojot līdzekļus, kas mazāk aizskartu autortiesības, it īpaši citējot attiecīgos atbildētāja raksta divu versiju fragmentus vai izvietojot hipersaiti uz viņa tīmekļvietni.

73. Attiecībā uz prasītājas argumentu, saskaņā ar kuru atbildētāja distancēšanās no sava raksta ar norādi uz abiem viņa tīmekļvietnē publicētajiem tekstiem liedza lasītājam uztvert tos objektīvi, pietiek norādīt, ka autors var distancēties no sava raksta. Es neuzskatu, ka šī distancēšanās, kas ir tikai papildu informācija, būtu liegusi lasītājam objektīvi izvērtēt divas attiecīgā raksta versijas. Ja lasītājs ir pietiekami saprātīgs, lai salīdzinātu divas teksta versijas, viņš spēj izvērtēt arī to, vai šāda distancēšanās ir patiesa.

74. Turklāt mani nepārlicina prasītājas arguments, saskaņā ar kuru hipersaite uz atbildētāja tīmekļvietni nebūtu pietiekama, jo šī saite obligāti ir atkarīga no mērķa mājaslapas satura. Prasītāja, kuras rīcībā turklāt bija atbildētāja raksts, būtu varējusi reaģēt gadījumā, ja viņš savā tīmekļvietnē būtu izdzēsis attiecīgo rakstu. Tādējādi no vārda brīvības viedokļa situācija būtu atšķirīga. Tomēr tas tā nav.

75. Visbeidzot, treškārt, manu secinājumu neatspēko prasītājas arguments, saskaņā ar kuru, atsaucoties uz savām tiesībām reproducēt un izziņot sabiedrībai savu rakstu, atbildētāja mērķis faktiski esot bijis nevis aizstāvēt savas autora mantiskās prerogatīvas, bet aizsargāt savas personīgās tiesības, tostarp tiesības, kas izriet no viņa kā minētā raksta autora statusa. Taču šīs personīgās tiesības neietilpstot ne Direktīvas 2001/29, ne Savienības tiesību kopumā piemērošanas jomā.

76. Ciktāl prasītāja atsauca uz izņēmumu no autortiesībām, ir jānorāda, pirmkārt, ka minēto tiesību [īstenošanas] priekšnosacījums nav tas, ka darba autors faktiski to izmanto. Autortiesības, it īpaši mantiskās tiesības, garantē autoram ne tikai sava darba neierobežotu izmantošanu, bet arī aizsardzību pret to, ka to izmanto trešās personas, ja autors nav atļāvis šādu izmantošanu. Taču, publiskojot atbildētāja rakstu savā tīmekļvietnē, prasītāja izmantoja šo rakstu autortiesību izpratnē.

³⁷ Bieži vien kā piemērs tādai situācijai, kurā publisku debašu vajadzībām ir jāpiešķir prioritāte salīdzinājumā ar autortiesībām, tiek minēts *Gerechtshof Den Haag* (Hāgas apelācijas tiesa, Nīderlande) 2003. gada 4. septembra spriedums lietā, kas attiecās uz scientoloģijas baznīcas dokumentu publicēšanu (NL:GHSGR:2003:AI5638) (skat. apsvērumus par šo spriedumu Vivant, M., *Propriétés intellectuelles*, Nr. 12, 834. lpp.).

77. Turklāt, interpretējot šīs direktīvas tiesību normas, ir jāņem vērā autora morālās tiesības, pat ja tās neietilpst ar Direktīvu 2001/29 veiktās saskaņošanas jomā³⁸, ja ar šo tiesību normu piemērošanu var tikt pārkāptas minētās tiesības. Ar Direktīvu 2001/29 ir veikta tikai daļēja autortiesību saskaņošana. Tas nozīmē, ka tā, kā tas izriet no pašas direktīvas būtības, nav piemērojama ne ārpus konteksta, ne arī tieši. Šīs tiesību normas ir jātransponē dalībvalstu tiesībās, kurās tās mijiedarbojas ar citām šo tiesību normām, it īpaši tām, kas reglamentē autoru morālās tiesības. Tādējādi, interpretējot izņēmumu no autora mantiskajām tiesībām, nevar netikt ņemtas vērā viņa morālās tiesības, atļaujot darba brīvu izmantošanu tikai tāpēc, ka attiecīgais autors nav paredzējis šī darba ekonomisku izmantošanu, bet vēlas aizsargāt tikai savas morālās tiesības.

78. Turpinājumā, lai arī prasītājas arguments ir jāsaprot tādējādi, ka darba ekonomiskās ekspluatācijas neesamības gadījumā atbildētāja autortiesības, kas saskaņā ar Hartas 17. pantu ir viņa īpašuma tiesību emanācija, nepamato vārda brīvības ierobežojumu, kas no tām izriet, es norādu, ka situācija izskatāmajā lietā līdzinās lietā *Funke Medien NRW* aplūkotajai situācijai, kurā es ierosināju analogisku argumentāciju³⁹ šo secinājumu 69. un 70. punktā minēto iemeslu dēļ.

79. Turklāt, līdzsvarojot pamatlīnijas dalībnieku pamattiesības, ir jāņem vērā ne tikai atbildētāja īpašumtiesības, bet arī citas pamattiesības, kurām, iespējams, var būt nozīme. Notikums, kas ir strīda pamatlīnijas pamatā, ir atbildētāja konfrontācija ar pārlicību, kuru viņš bija paudis agrāk attiecīgajā darbā. Ceļot prasību, atbildētājs vēlējās saglabāt monopolu uz sava darba izziņošanu sabiedrībai, lai, to izziņojot, varētu pievienot norādi par savu distancēšanos no šajā darbā paustās pārlicības. Taču Hartas 10. pantā ir nostiprināta domas brīvība, kas saskaņā ar šīs tiesību normas tiešu formulējumu "ietver brīvību mainīt [...] pārlicību"⁴⁰. Manuprāt, nav nekāda pamata nepiešķirt šīs tiesības politiķiem. Tādējādi kā gan atbildētājs varētu efektīvi īstenot savu brīvību mainīt pārlicību, ja raksts, kurā bija pausta viņa agrākā pārlicība, varētu tikt brīvi publicēts ar viņa vārdu un bez norādes par viņa distancēšanos no tā, tādā veidā liekot sabiedrībai saprast, ka tajā ir pausta viņa pašreizējā pārlicība?

80. Tādējādi atbildētājs pamatoti aizsargā savas tiesības, kas izriet no Hartas⁴¹, ar viņa rīcībā esošajiem instrumentiem, šajā gadījumā – autortiesībām. Ja viņš tās aizstāv, ievērojot tiesību aktus, nav nekādas ļaunprātīgas [tiesību] izmantošanas, un prasītājas vārda brīvības ierobežojums, kas no tā izriet, nevar tikt uzskatīts par nepamatotu.

81. Tādējādi es ierosinu uz otro un trešo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvība nav ierobežojums un nepamato izņēmumu no autora ekskluzīvajām tiesībām atļaut vai aizliegt viņa darba reproducēšanu vai izziņošanu sabiedrībai vai šo tiesību aizskārums, ja tie nav Direktīvas 2001/29 5. panta 2. un 3. punktā paredzētie izņēmumi. Tādējādi tas ir attiecināms arī uz situācijām, kurās attiecīgā darba autors pilda publisku amatu un kurās šis darbs atspoguļo viņa pārlicību par vispārējo interešu jautājumiem, ciktāl minētais darbs jau ir ticis publicēts.

Secinājumi

82. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, iesaku Tiesai uz *Bundesgerichtshof* (Federālā Augstākā tiesa, Vācija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

- 1) Dalībvalstīm ir pienākums savās valsts tiesībās garantēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā 2.–4. pantā minētās ekskluzīvās tiesības, kuru tvērums

38 Skat. Direktīvas 2001/29 19. apsvērumu.

39 Skat. manus secinājumus lietā *Funke Medien NRW* (C-469/17, EU:C:2018:870, 58. un 61. punkts).

40 Šīs tiesības ir minētas ECPAK 9. panta 1. punktā, kura formulējums būtībā ir identisks Hartas 10. panta 1. punkta formulējumam.

41 Es šeit nepievēršos debatēm par to, vai paziņošana sabiedrībai par pārlicības maiņu joprojām ietilpst Hartas 10. panta vai tomēr 11. panta piemērošanas jomā.

attiecīgā gadījumā ir definēts Tiesas judikatūrā, jo šīs tiesības var tikt ierobežotas tikai izņēmumu un ierobežojumu, kas izsmeltoši ir paredzēti šīs direktīvas 5. pantā, piemērošanas ietvaros. Savukārt dalībvalstis joprojām var brīvi izvēlēties līdzekļus, kurus tās uzskata par vajadzīgiem, lai izpildītu šo pienākumu.

- 2) Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka literāra darba izmantošanai aktuāla notikuma reportāžā nav piemērojams šajā pantā paredzētais izņēmums, ja šīs izmantošanas mērķa sasniegšanai šis darbs ir jāizlasa pilnībā vai daļēji.
- 3) Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta d) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī tiesību norma nav piemērojama situācijās, kurās darbs bez autora atļaujas ir publiskots tīmekļvietnē pilnā apjomā kā patstāvīgi pieejams un lejupielādējams dokuments, atbrīvojot lietotāju no nepieciešamības iepazīties ar oriģināldarbu.
- 4) Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 11. pantā nostiprinātā vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvība nav ierobežojums un nepamato nedz izņēmumu no autora ekskluzīvajām tiesībām atļaut vai aizliegt viņa darba reproducēšanu vai izziņošanu, nedz arī attaisno šo tiesību pārkāpumu, ja tie nav Direktīvas 2001/29 5. panta 2. un 3. punktā paredzētie ierobežojumi vai izņēmumi. Tādējādi tas ir attiecināms arī uz situācijām, kurās attiecīgā darba autors pilda publisku amatu un kurās šis darbs atspoguļo viņa pārliecību par vispārējo interešu jautājumiem, ciktāl minētais darbs jau ir publiskots.